

C. B. D.
SPECIMEN
TRACTATIONIS ANA-
LYTICÆ

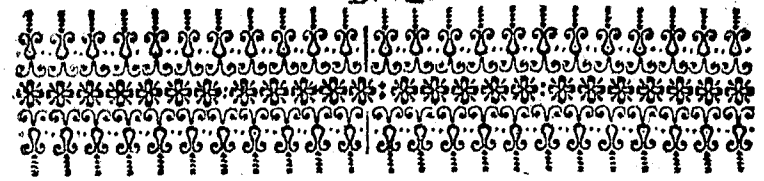
Quod ad
L. Si profundo. XXXIII.
Cod. de Transact.

Adornavit
ÆGIDIUS FRIDEL, J. U. Cand.
Sonnebergâ - Francus.

ARGENTORATI,

Literis JOHANNIS WILHELMI TIDEMANN.
Anno Dei Hominis M. DC. LXIX.

AD VIRUM

Magnificum, Nobilissimum, Consulissimum

DOMINUM

JOHANNEM GEORGIUM FORSTER,

JC^{tum} Celeberrimum, Serenissimi Ducis SA-

XO-ALDENBURGICI &c. &c. Consiliarium

Gravissimum, rei pecuniariae Præfe-

ctum summum, Patronum

meum Magnum.

Quàm vellem, *Vir Magnifice*, si voto
res mortalium vel desiderio conatus
responderet & industria, dignius quod-

A 2

dam

dam ac opimum in arâ gratitudinis jam adolere sacrificium, undè gratissimum meum & devotissimum pro modulo pectus posses metiri, simulque studii mei & temporis, quod hîc transégi, expeditam habere rationem; Verum, quod alii, quum thure nequeunt plenâque acerrâ, molâ litant falsâ, id ego nunc imitor. Ingenii namque mei exiguitas & fortunæ conditio plerumque mihi adversa, vota mea ac desideria infirmare & actiones in ipso sæpius conatu nituntur intercidere, ut ita non nisi modica, submissâ mentis veneratione offerre liceat; Spes tamen me fovet pulcherri-
ma, quod si hæc serenâ fronte acceptentur parva, levem facient ad graviora viam, ut imposterum gratiores impensi laboris ad oculos *Magnificentia Tuae* fructus humiliter deponere queam, aliisq; viis & rationibus summam, quam debeo, devotionem contestari. Interea autem ingenita *Magnificentia Tuae* hu-
manitas

manitas & favor, quo me, licet immeritum, benignè semper profecutus es mihi quasi pollicentur, quod etsi summis ac principalibus assiduo TE constrictum sciam negotiis, modica tamen & ad majora adspirantium conatus non sis contempturus. Quod ipsum animo quoque meo devoto calcar addit, ut char-
taceum hocce & levidense munusculum humili mente exhibere, tuoque conspectui benevolo exponere audeam. Cæterum, quotiens jucunda illa mentem meam subit recordatio insignium beneficiorum, quibus *Magnificentia Tua*, me servum tuum totamque familiam meam largissimè afficere dignata est, totiens pudore & verecundia totus perfundor ac indignor, quod nihil redhostimenti & aliqualis compensationis loco nobis supersit, quam votivæ pro Tua incolumitate preces & devotissima obsequia, quæ, si benignissimi favoris aurâ in posterum adspirare

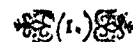
non dedignaberis, voti & fortunæ meæ summam me consecutum credam. DEUM TER OPTIMUM MAXIMUM, summis & devotis veneror precibus ut *Magnificentiam Tuam* cum totâ Nobilissimâ Tuâ Familiâ ad seros usque annos in exoptatissima felicitate conservare, fospitare & prosperare clementissime velit.

*Per script. Argem. 14. Septemb.
Anno M. DC. LXIX.*

Magnificentia Tuæ

*Cliens atque Servus
devotissimus*

ÆGIDIUS FRIDEL.

I. N. D. N. I. C.

Thes. I.

EX variis, quibus solent resolvi atque explicari leges nostræ ordinibus ac methodis, ea mihi, quæ vel suâ canitie omnibus venerabilis esse debet, ad hanc sacratissimam Constitutionem explanandam, hac vice & pro temporis ratione videbatur aptissima, quâ ea, quæ extra legem sunt, secernuntur ab iis, quæ in ipsâ lege continentur. Utut enim Extrinseca hæc, parum utilitatis habere videantur, plurimum tamen istorum conducit animadversio: Ita namque cognoscuntur leges apocryphæ, nullam vim obligandi obtinentes: Cognoscuntur accuratius ipsarum legum termini quandoque obscuriores, quorum enucleatio ex coëvis semper Scriptoribus felicissimè potest desumi: Cognoscitur & conservatur etiam ordo gloriosissimorum Imperatorum & quem unaquæque lex, saltem ex prima legislatione, habeat autorem. Cognoscuntur tandem leges, quæ sint posteriores ad id, ut si quid novi à prioribus contineant, habeantur correctoriæ. Constat enim quod constitutiones tempore posteriores, potiores sint his, quæ ipsas præcesserunt, secundum JCTm. MODESTINUM in l. ult. Digest. de Constitution. Princip.

II.

Extrinseca autem absolvunt Inscriptio atque Subscriptio. Illa, Legislatores, *causam efficientem*, & deinde *subje-*

subjectum impetrans exhibet: Ita namque concepta est: Jidem AA. & CC. EUCHRUSIO. Particula *Idem* ad legem antecedentem XIII. Lectorem remittit, ubi Autores illius & insequentium legum exprimuntur, nempe DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS. Ubi de illo notandum, quod Imperator hic, cum multos in dies suboriri novos motus in Provinciis videret & metueret futurum, ut alibi alii crearentur Imperatores, ipse sibi & suo iudicio collegam fidum elegerit, nempe MAXIMIANUM qui ob parilem potestatem nominatur Augustus. Utriusque Parentes ignobiles fuisse Annales testantur. Jlius Patria Spalatum, hujus Syrmium: ille ab Orientis & Occidentis exercitibus suffragante Senatu Romano Imperator factus, anno Christi CCLXXXIV. Hic vero anno insequenti in Consortium Regiminis est assumptus. Erant quidem ambo, rei militaris abunde periti & fortes, sed truculenti atque crudeles, inprimis in Christianos, cujus vel sola decantata ista decennalis persecutio immotum testimonium exhibet. Plura de his qui desiderat ipsam historiam Augustam adeat, quam fusius exscribere mihi non placet. Circa administrationem Justitiæ autem, quales fuerint ex pluribus illorum nomina præ se ferentibus legibus, Codici nostro ab Imperatore JUSTINIANO omnibus ferè titulis insertis, quarum in solo titulo de Transactionibus ex qua nostra lex desumta XXVII. numerantur, colligi & judicari potest. Hæc quoque singularem merentur observationem, quod scilicet, licet Imperii Romani Status planè alius fuerit, Imperator in vivis adhuc, non Collegam solum, sed & successorem sibi designare potuerit. Deindè quod Imperatores suo muneri etiam renuntiare & exire de Imperio valuerint.

III. Per-

III.

Persona cui Augusti Imperatores rescripsere, nominatur EUCHRUSIUS, in editione Gothofrediana. Alii habent EUCHARISIUS, nonnulli EUCHIUS, quidam DIONYSIUS. Ex quibus tamen omnibus, quis vel qualis fuerit, conjecturâ assequi non licet. Privatum, quendam Provinciale fuisse argumento fortè esse potest ommissio honoris & dignitatis; quod ipsum tamen tanti momenti non est: Hoc miramur tantis Imperatoribus, tantam affabilitatem fuisse & humanitatem, ut etiâ privatis consilia petentibus responderint sæpissimè. Vid. SVETON, in vita August. cap. 53. Sicque ad rescriptorum classem, hanc quoque Legem spectare est in confesso.

IV.

Subscriptio *Tempus & Locum* notat, quintum scilicet Idum Novembris, Jps Imperatoribus Augustis Consulibus; quorum consulatus secundum Dionysium Gothofredum inciderunt in annum Redemptionis nostræ CCXCIV. *Locus* Melantiada, urbs Thraciæ ad Propontidem inter Byantium & Selymbriam sita, tredecim millia passuum à Bytantio in meridiem distans, Episcopali sede aliquando exornata. PHILIPP, FERAR. in Lexic. Geograph.

V.

Jam ad *intrinseca* & ea, quæ *in Lege* sunt progrediamur; Ubi omnium primò terminorum quorundam brevem faciamus exegesis, quò postea facilius pergere possimus. Præmittamus autem ipsâ Legis nostræ singula verba conjunctim.

B

Lex

Lex. XXXIII.

Jidem AA. & CC. EVCHRVSIO.

Si Profundo quem petebas, prædium certis finibus liberum dari transactionis causa placuit, nec eo tempore minor annis 25. fuisti; licet hoc prædium obligatum post vel alienum pro parte fuerit probatum, instaurari decisam litem prohibent Jura. Exstipulatione sanè, si placita servari secuta est, vel si non intercesserit, præscriptis verbis actione civili subdita, apud Rectorem provincia agere potes. Si tamen res ipsas apud te constitutas, ob quarum quæstionem litis intercessit decisio, fiscus vel alius à te vindicavit, nihil petere potes. S. V. id. Novemb. Melantiada. CC. Consul. 294.

VI.

Quemadmodum autem J Cti in responsis, ita Imperatores in suis rescriptis, accuratam cujuslibet facti ejusque circumstantiarum habere soleant rationem, præposita Partic, *SI*. cum emphasi adhortatoria docet atque probat. Ut ut enim interdum idem quod *quia*. l. TITIVM. 47. §. à matre. 3. Digest. de Administration. Tutor. l. hæc 3. de Leg. 1. Interdum idem quod *quamvis* & *autem*. Godeus ad l. 1. num. 17. Digest. de Verb. Signif. Sæpius idem quod *quando* TUSCH. Lit. D. conclusion. 73. notat; Hoc tamen loco vim habet significandi causativam antecedentæ

daneæ propositionis ad casum veritatis narrati facti: Natura siquidem hujus particulæ est, non tam causam facere, quam conditionem adjicere negotio. l. demonstratio. 17. §. at. 3. Digest. de Condition. & demonstrationibus.

VII.

Sequitur jam ipse Facti tenor, in verbis PRO FUNDO quem petebas, PRÆDIUM certis finibus liberum &c. Objectū initæ hujus Transactionis erat FUNDUS, pro quo parti cōventę PRÆDIUM dari Placebat; inter quæ, qualis sit differentia ex l. locus. 60. in princ. & fin. l. quæstio est. 15. l. fundi. 11. Digest. de Verb. signif. haud satis declaratur, prout etiam LAURENTIUS VALLA Lib. 6. Elegantiarum inquit. Et si enim *Fundi* vocabulum de omnibus immobilibus prædicari potest, cum singula Prata, singulæ vineæ, oliveta, Pomaria, Horti, Arbuta, Pascua, Saliceta, Nemora, Aucupatoria, Venatoria, Piscatoria, sive vivaria habeant, sive non habeant, singuli fundi sunt; Sed hoc in agro duntaxat; nam quicquid ex relatis, in Urbe, Oppido, Vico seu Castello est, Prædium vocatur; tamen exinde patet, quod Prædium sit terminus magis generalis, quia comprehendit & rustica & Urbana Prædia, & sic ædificia. leg. Urbana prædia. 198. Digest. de Verb. signif. l. ædificia. 1. Digest. Commun. Prædior. Unde v. g. Domum aliquam vel ædificium, rectè appello Prædium Urbanum, sed appellare Fundum, esset ridiculum. JASON in Comment. ad hanc leg. n. 3. Quemadmodum autem Actor EVCHRVSIVS institutâ rei vindicatione Fundum petiit, finibus, nomine, qualitate, formâ aliisque accidentibus designaverat, scil. ut res de quâ lis & quæstio, certò constaret, juxta PAVLVM J Ctum in leg. Si in rem. 6. Digest. de Rei

Vindicat. WESEMB. in Parat. Digest. ad dict. tit. num. 7. in fin. Ita Prædium à Reo Transactionis causa datum certis finibus ac limitibus definiebatur, liberumque, i. e. neque Serviens, neque alio nexu affectum, per. l. si tibi liberum. 8. l. si & 51. Digest. de Action. empt. l. si quis. 6. §. Si in vendition. 3. Digest. Comm. Prædior. l. qui. 90. Digest. de Verb. Obligat. vicissim promittebatur.

VIII.

Idque uti dictum, *Transactionis causa dari placuit*. Titulus s. causa possessionis prædii, contra pactiois fidem dati, erat Transactio, & licet verbum *dari* alias dominium transferre significet atque vacuum tradere possessionem, §. sic itaque. 14. Inst. de Action. l. si dari. 25. & l. ubi. 75. §. hæc. 10. Digest. de Verb. Oblig. l. non videntur 167. Digest. de Reg. Jur. l. qui sibi. 33. Digest. de Solutionib. hoc tamen loco solummodo conditionem usufructuendi, quamvis & hæc per petitionem interrupta fuerit, transferre significat. Terminus *transactiois* aliàs manifestus est, eoque à pacto differt, quod pactum interdum formet atque præparet actionem, transactio autem penitus eam dissolvat, quâ de causâ Græcis *Ἰσχύς*, dicitur, uti ex Novellis hinc inde videre licet. Germanicè, *Vergleichen* / quæ vox quid notet videri potest in Consiliis Aldorf. Conf. 99. *Wann man sich vergleichen soll / so muß nicht eine Parthey alles nachgeben und verwilligen / und die andere gar auf ihrer meinung bleiben / man muß von beyden seiten einander entgegen gehen / und gleichsam in medio zusammen kommen / sonst ist es nicht anders ein Vergleich* quam ut JUVENAL inquit Satyr. 3. vers. 289. Si rixa est, ubi tu pulsas, & vapulo, & apud TERENCE in Adelph. act. 2. scen. 2. ego vapulando, ille verberando usque ambo defessi sumus.

IX. Quæ

IX.

Quæ sequuntur, *Nec eo tempore minor annis 25. fuisti*; Exceptionem continent: Minores enim viginti XXV annis restitutionem in integrum petere posse, constat ex Tit. Cod. Si adversus Transact. vel division. minor, in integrum restitui velit. *Colleg. Jur. Argent. ad Tit. Digest. de minor. Th. 26.*

X.

Eventum hujus Transactionis exhibent verba, *Licet hoc Prædium Obligatum post vel alienum pro parte fuerit probatum*. Particula *licet* idem notat ac *Quamvis* & adversativa est, de qua videatur Archi-Diacon. cap. Licet. de Jur. Jurand. in 6. *Obligatum*, nexu scil. pignoris vel alio, ita ut omnes modi, quibus jus ad rem constituitur includantur, quemadmodum viceversa, verba, *alienum pro parte*, Jus in re habentes, denotare videntur. Ut sensus sit, quod licet postea apparuerit aliis vel Jus in re, vel Jus ad rem, in illo prædio fuisse constitutum, tamen quod actum sit inter partes teneat; dummodò id legitime Probatum. Licet enim actio de evictione tum demum competat, Si res actualiter & revera est evicta per l. qui rem. 3. Cod. de Eviction. Quia tamen quando Judici satis probatum est, nihil restat, quam ut Sententia feratur, idè probatione legitime factâ res jam habetur evicta, vel quod per pronuntiationem sententiæ res obligata alteri vel pro parte aliena apparuit; id enim omnium optime probatum est, quod Judicis probat pronuntiatio.

XI.

Ratio autem ob quam Transactione composita finita habeantur, sequitur in verbis *Instaurari decissam litem iuraprohibent*. Transactio enim in finiendis & deciden-

dis litibus Sententiæ Judicis æqui paratur, l. 2. Digest. de Jur. Jurand, non enim minorem auctoritatem Transactio- num quam rerum judicatarum esse, recta ratione pla- cuit. l. 20. Cod. de Transaction. Jam verò cum singulis controversiis, singulas actiones unusque judicati finis sufficiat: ne aliter modus litium multiplicatus sum- mam atque in explicabilem faciat difficultatem, secun- dum *PAVLVM* Jctum. in l. 6. Digest. de Except. rei Jud. Idem etiam in transactione obtinet. Unde fre- quentiores illæ in hac materia phrasès & formulæ lo- quendi; ut in l. 10. Cod. d. Tit. de transact. ibi: *nullus & enimerit litium finis, Si à transactionibus bonâ fide interpo- sitis, cæpit facile discedi*: & in l. 19. Cod. eod. Tit. ibi: *Trans- actionem bonâ fide finitam rescindi jura non patiuntur*; In l. 16. Cod. ejusd. Tit. *lites transactionibus legitimis finitas resuscitari non oportet*: In l. 27. ibi: *nec postulare debueras improbo desiderio placita rescindi*: In l. 29. ibi: *transactione finita rescindi prohibent jura*. In l. 30. *Transactione finita in- staurari grave nec non criminofum est*, & in l. 35. ibi: *trans- actionem rescindiulantis professio detegit improbitatem*. Cod. d. tit.

XII.

Quia autem reliqua Legis verba non adeò obscura sunt & ex iis quæ infra dicemus, lucem foeneratura, ne longior fiat exegeſis, instituti ratio hîc filum abrumperè jubet. Præmissis itaque hisce protheorematibus con- sequens est, ut textus analysin atque scissionem aggredia- mur.

XIII.

Quæ non in commodè ita fieri videtur, nempe, quod in hac lege proponatur *Problema*, ejusque *Decisio*. *Problema* continet (1.) *Factum*, quod duplex: *Prius* est, quod

quod *Euchrusius* Actor & Consulens Fundum quem- piam à *TITIO* petierit, qui vero possessionis suæ for- tè conscius, ita transegit, ut *ACTOR* à litè discederet & pro petito fundo, aliud prædium liberum & certis finibus descriptum acciperet. *Posterius* exhibetur in versiculo, *Si tamen* idem Actor ipsam rem petitam ex causâ Trans- actionis quidem obtinuit, fiscus autem vel aliùs ab eo po- steà vindicavit.

XIV.

(2.) *Eventum*, scil. quod vel Prædium illud libe- rum & certis finibus à Reo transactionis causâ datum, obligatum post, vel alienum pro parte apparuerit vel re- licta etiam & dimissa res apud actorem fuerit vindicata. (3.) *Quasitum*, an Actor propterea pristinâ actione age- re, vel damni contra bonam fidem illati restitutionem vel transactionis annulationem utroque casu & quibus remediis petere possit!

XV.

Decisio proponitur *in Se & in remediis*; in se per regulam, nempe, quod *in instaurari decisam litem jura prohibeant*. Et in exceptione, in illis verbis, nec eo tempore minor annis 25 finisti. *IN REMEDIIS* ad utrumq; factum directis, & quo ad prius quidem, tum *Negative* quod scil. pristinæ actioni amplius locus non sit, tum *assertivè* quod scil. pro diver- sitate conventionis comperat vel *Actio ex stipulatu, vel Actio Prescriptis verbis*: Quod ad *Posterius*, denegando omnem omninò actionem.

XVI.

Hinc videtur manifestum esse, Summam *RAPHA- ELIS FVLGOSII*, à vero quam proximè abesse, excepto eo, quod adjunxit Actorem Reo in posteriori casu, pro restitutione pecuniam dedisse. Longius abire viden- tur,

tur, qui cum *Glossa* & *Doctoribus* plerisque personas mutant, cumque *Iafone* sic summant nempe Legem hoc dicere : Si transactio facta sit inter Actorem & Reum, quod pro fundo petito, alius fundus detur actori, & petitus dimittatur, Reo postea contingat fundum traditum ab Actore evinci, non per hoc potest, lis per Transactionem decisa instaurari, sed bene Actor agit ex stipulatu vel præscriptis verbis. Sed si fundus apud Reum dimissus, evincatur, de evictione frustra agit. Nimia brevitate laborat summa Gothofrediana huic legi præscripta, modò ita sit dicenda. Optima verò & ad textum maximè accommodata est, quam BARTOLUS, ANGELUS, & SALICETA ad dictam Legem formant,

XVII.

Quæ sic habet, Si fundus ex causa transactionis Actori traditus evincatur, de evictione agi potest: Verum si non est traditus, sed apud transigentem dimissus, eo evictò agi nequit. Nec obstat quod circa hanc summam maximè urgetur, nempe quod si res penes Actorem constituta fuerit, quomodo illam petere potuerit; siquidem objectio ista facile dilui potest, dicendo quod hæc verba nequaquam ad tempus transactionis, sed vindicationis à fisco vel alio quodam factæ, sint referenda. Adeò ut animum mirari subeat, quæ rationes, Doctorum ingenia ad tam varias & ferè divinatorias distraxerint explanationes.

XVIII

Glossa in verbum *Constitutus*, & cum ea Doctores plurimi informatione casus, Personas, ut jam dictum mutare solent, ita, ut in prioriparte, Lex agat de Actore, in posteriore verò de Reo. Et ad hanc mutationem personarum, moventur solâ mutatione numeri; cum in

princi-

principio in singulari, in fine autem in plurali loquantur Imperatores. Quibus consentit JASON, dicens, quod in hac lege de duobus fundis mentio fiat, quorum alter fuerit datus Actori ex causa Transactionis, loco illius quem petierit, qui si evincatur possit de evictione agi. Postea de alio fundo, non super quo quæstio fuisset & lis, apud reum dimisso, quæsitum esse, quid Juris sit, Si evincatur; ubi deciditur, quod nihil peti possit, ita ut juxta hanc interpretationem Actor & Reus ab Imperatoribus fuerit allocutus. Verum enim verò, cum nulla satis prægnans ratio sit, & Imperatores soli EUCHRUSIO, uti inscriptio habet, respondeant, quid juris sit, sive pro petito fundo aliud prædium, sive Fundum ipsum per transactionem obtinuerit, postea autem ab eo vindicetur : Ne dicamus mutationem numeri in Legibus nostris haud infrequentem esse; Hinc casum in una persona cum aliis sic formamus,

XIX.

EVCHRUSIUS vendicabat quidem fundum, verum durante lite, per transactionem controversia hac lege composita est, ut Reus fundum retineret, daret verò prædium certis finibus liberum & non oppignoratam; Reus prædium quidem dedit, sed alienum vel oppignoratam. Quærebatur quid juris? Num EUCHRUSIUS prisca actione scil. Rei vindicatione fundum repetere possit. Respondebatur, quod non. Sed quod agere debeat, vel ex stipulatione, si stipulatio intercesserit, vel præscriptis verbis actione civili subdita, si non intercessit. Quod si verò Euchrusio Reus fundum petitem transactionis causa restituit, qui tamen postea à Fisco vel alio sit evictus, itidem quærebatur, num hoc casu Euchrusio propter rem evictam daretur regressus adversus Reum cum quo fuerit transactum? quod negative decidebatur

Ex hac figuratione casus ut & subjuncta ab Imperatoribus actione præscriptis verbis, optimè patere arbitramur, quale hîc contractû fuerit negotium, quippè cum ea solum descendat vel ex contractu innominato, *Do ut Des*, vel *Do ut Facias*. juxta l. naturalis. 5. §. at cum do. 2. Digest. de Præscript. verb. Etsi enim id Nonnulli in dubium trahere velint, & obtinere, gestum hîc fuisse negotium, *Facio ut Des*, i. e. à lite recedo simulque tibi fundum relinquo, ut mihi des aliud prædium, hancque speciosam suam sententiam probare conantur, ex d. l. naturalis. 5. §. quod si faciam. 3. Digest. de Præscript. verb. Verum dubium hoc, nos ita facîle decidimus, asserendo hic negotium, *Do ut Des*, non verò *Facio ut Des* intervenisse: Vel quod probabilius videtur, fuisse negotium articuli *Do ut Facias*, i. e. dabo tibi aliud prædium, quod per omnia liberum est, hac lege, ut tu vicissim à lite contra me institutâ & à petitione fundi, quem impræsentiarum possideo, desistas. arg. l. cum mota. 6. Cod. de Transact. Ex utroque autem articulo nascitur actio præscriptis verbis. Ast Jllis, qui pro permutatione pugnant, quod illa in lege nostra inita fuerit, satisfacit egregiis & perspicuis rationibus JASON. in Comment. in Cod. ad hanc Leg.

XXI.

In *Perlectione* Legis nostræ nihil quod alicujus momenti esset vel longiori animadversione dignum, deprehendimus. Nam quod consulens aliis atque aliis pro varietate Editionum insigniatur nominibus, jam supra in Th. 3. fuit indicatum, quibus add. RUSSARD. de var. lection. Utrum autem post verbum *obligatum*, particula *vel* melius interferatur, uti quidam legunt, an verò

verò elegantius omittatur, ut vulgaris facit, id etiam tanti momenti non est, cum sensui neque multum decedat, neque accedat. Siquidem ad quæstionem Evictionis, vel utrum Transactio possit resolvi, alterutrum sufficit; sive enim obligatum vel alienum fuerit prædium, consulenti subvenitur. Quod porro annus nostræ Redemptionis à Domino GOTHOFREDO subjunctus, uti in pluribus locis aliis, ita & hac nostra lege, incuriâ fortè Typographi, centesimus pro ducentissimo positus sit, tum ex subjunctis Consulibus, tum antecedenti & insequenti lege cuilibet facîle patebit.

XXII.

In *Ethiologia* seu inquisitione causarum, distinctim procedamus: Sunthæ, vel *vera* vel *apparentes*: De his infra dicendi locus erit, ubi de legibus pugnantibus videbimus. *Illæ* continent rationem actionis *denegatæ* vel *concessæ*: *Denegatæ*, in quæstione, utrum ob prædium, contra Transactionis placitum, obligatum vel alienum, consulens pristinâ actione, i. e. Rei Vindicatione, rescissâ transactione, uti valeat? quæ negativè deciditur, & quidem cum expressâ causæ adjectione (quæ verò litigioso nostro sæculo ad omnem disputandi occasionem præcidendam melius omittitur, licet inferi quandoque urgentes ob causas exemplo hujus Legis non noceat) nempe, quia instaurari decisam litem jura prohibent, Et pro hac servandâ solidissima congruunt principia, quæ tum ex Moraliibus, tum Politicis hauriuntur. (1.) quia id contrariatur principiis humanarum actionum. (2.) Injustum est, cum omnis Transactio fiat per conventionem. l. transactio. 38. Cod. de. Transact. Nihil autem fidei humanæ ita congruit, quam ut ea, quæ semel placuere servantur. l. hujus edicti. 1. Digest. de Pact. (3.) Pu-

blicæ privataque utilitati id adversatur; Cum inter sit promovere in societate civili tranquillitatem, litesque non resuscitari, adeo, ut omnibus populis receptum sit, ne lites voluntariè finitæ instaurentur. GROTIUS in flor. sparf. ad. Tit. de Transact. arg. l. singulis. 6. Digest. de Except. rei jud.

XXIII.

Quod autem attinet rationes, ob quas Actori *novum remedium vel conceditur vel denegatur*, & in priori quidē casu, quando scil. prædium Transactionis causa datum, postea evictum est, hæ sunt, Quod illud habuit ex causa onerosa: ubi regula est perpetua, quod evictio præstanda sit, licet nihil de ea inter partes fuerit expressum, per. l. exempto. ii. §. et. i. Digest. de Action. empti. l. non dubitatur. 6. l. si permutationis. 29. Cod. de Eviction. l. sicut. i. Digest. de Rer. permut. l. ult. Digest. Condict. causa data. l. si quis. 9. Digest. Locat. conduct. Quod verò transactionis causa datum, titulo oneroso percipiatur, probat BEROUS Volum. 2. Conf. 169. n. 19. Et confirmat Dn. CARPZOV. p. m. part. 2. const. 34. de fin. 28. sequenti hoc præjudicio de anno 1620. in Causa ANDREÆ Rādels zu Auma. verba Sententiæ sic habent. *Habt ihr Melchior Lödeln / vermög einer aufgerichteten Vergleichung und Transaction eine Handschripte über 300. fl. übergeben / und ihm solche Schuld cediret und abgetreten / und es wird fürgeben / daß solche Schuld albereit einmahl bezahlt worden &c. So seit ihr ihm vorberürte Schuld und Handschripte zu gewehren schuldig von rechtswegen.* Deinde, quia Reus egit tam contra placitum quam legis dispositionem, juxta quàm, fundum non obligatum & liberum dare placuit. l. Si præd. 4. Cod. de Eviction. l. in vendition. Digest. de Action. empti. Et ita à Domi-

Domino vel redimere, vel creditoribus, ne ob hypothecam evinceretur, satisfacere debuit. l. non dubiam. 14. §. fin. Digest. de Legat. 3.

XXIV.

Causa ob quam is, qui rem ipsam super quâlis fuit, reliquit & dimisit, licet postea eadem fuerit evicta, non sit obligatus, est; (1.) quia rem secundum transactionem restituit, adeoque actori juxta desiderium suum satisfacit; Nam quod restituitur, id eò jure & conditione restituitur, quo fuit apud adversarium. l. restituere. 33. Digest. de Verb. signif. (2.) injustum omninò esset, si Reus rem petitam actori dimittens, qui Dominus rei non fuit, evictionis nomine amplius teneretur, & ita deterioris conditionis fieret quam alius venditor, ad quem casus post venditionem perfectam contingentes non pertinent. per l. LUCIUS TITIVS. ii. & l. si servus. 21. Digest. de Evict. l. 26. Cod. eod. Tit. imò hac ratione iniquus actor doli sui præmium ferret, contra l. 31. Digest. de recept. qui arbitrium recepe. l. i. §. i. Digest. de Dol. mal. & metus exception. Nulli autem prodesse debet religionem judicantis circumvenisse. l. i. Cod. si Tutor vel Curat. falsis allegation. excusatus sit. (3.) quia si quid damni ex indè sentit, cum suâ culpa sentiat, sentire non videtur, per l. quod quis 203. Digest. de Reg. Jur. Hinc quartò cautum est, quod si de retinenda re Transactum fuerit, licet postea evincatur, non teneatur Reus de evictione. l. 80. §. pen. Digest. de R. V.

XXV.

Notat ANTONIUS MORNACIUS in observationibus ad Digest. & Cod. h. t. & ad hanc legem, quod interpretes hanc certissimam regulam exinde forment: Quod si ex causa Transactionis fundus detur, evictio debeat, Si verò dimittatur non, æquè. Ubi tamen exce-

ptio statim subjungitur, in pecunia transactione data vel pacta, proximè ad verum rei pretium accedente, ex Chopingio ad Consuetudines Andavenses Lib. 3. Cap. 1. libr. 5. n. 3.

XXVI.

Secundò notant Dd. quod id etiam procedat in arbitramento, cū & hoc sit quædam transactio, MORLINUS in Eniporio Juris, part. 1. Tit. 4. quæst. 1. n. 8. Tertiò, quod ex titulo transactionis nō solum Dominium transferatur in eum, cui res est tradita, non autem in eum, cui res est relicta. MENOCHIUS Consil. 381. n. 2. Verum etiam conditio usucapiendi seu præscribendi cum Tit. Transactionis, etiam ad præscribendum, quamvis secundum modo dictam distinctionem, sufficiens sit. l. cum solus 29. Digest. de usurpat. & usucap. & l. ex causa Transaction. 8. Cod. de usucap. pro empt. vel Transact. AUGUSTIN. BARBOSA. in Collectan. in Cod. ad hanc leg. BALB. de præscript. 3. part. 1. q. 3.

XXVII.

Sequuntur tandem & ea, quæ Legi nostræ hinc inde ob stare videntur. Inter quæ agmen quasi ducit l. 28. Cod. hoc tit. Quæ quidam moti existimarunt, quod actor pristinam actionem, nempe Rei vindicationem repetere possit, propterea, quia neque datio neque factum & ita nudum tantum pactum intercesserit. Jam verò expediti Juris est, quod ex eo non competat actio. Verum hoc non obstante contrarium sentimus propter expressa verba legis, scil. quòd jura litem decisam instaurare prohibeant. Et ad d. l. 28. respondemus pristinam actionem per transactionem ibi non fuisse extinctam, nec in totum à lite recessum, sed id duntaxat inter eos convenisse, ut non amplius ageretur, quæ tamen intermissio actionis

actionis nuda promissione facta, admodum imperfecta est, cum qui hodiè promittat, nihilominus alio tempore agere possit. Insuper ipsa verba dict. legis innuunt, quod tantum nudum pactum intervenerit, ibi: *quamvis ex Pacto non potuit nasci actio*; nam verbo pacti ita simpliciter posito, semper intelligi solet nudum, ut notant Dd. ad dict. leg. In nostra vero facti specie transactio non est nuda; quod colligitur ex concessione actionis præscriptis verbis, siquidem ex nudo pacto, uti dictum, nulla datur actio. Et ita hæc antinomia distinctione inter transactionem non nudam & nudam optimè tollitur.

XXVIII.

Alterum quod objici solet argumentum, desumitur à Simili: quemadmodum enim in omnibus contractibus innominatis poenitere licet. l. 5. Digest. de condition. causa data. Ita etiam in primis in permutatione l. naturalis 5. §. 1. Digest. de præscrip. verb. adeoque EUCHRU-SIUM potuisse poenitere, fundum acceptum reddere, & ad pristinam actionem redire, colligunt; præsertim in hoc casu, quo fundum non liberum, aut alienum accepit, idque propterea, quia expeditum sit transactionem esse speciem quandam permutationis. Verū respondetur, quod hic omninò distinguendum sit inter permutationem simplicem & eam, quæ sit causa transactionis. De illa verum est, quod poenitere liceat per dict. l. 5. In hac autem non item; idque propter odium litium, per notabilem text. l. 39. Cod. de Transact. Quæ ratio specialis, ut in hoc, ita & aliis pluribus juris articulis, multa singularia introduxit. l. ult. princ. Digest. pro suo. l. 31. Digest. de Reb. Cred.

XXIX.

Tertium quod urgent, desumitur ex arg l. 65, in princ. Digest.

Digest. de Condict. indebiti, nempe hic potius condictionem sine causa dandam videri, eò quod Actor permiserit Reo fundum ob causam, quæ secuta non est, scil. ob fundum ipsi à Reo dandum liberum, qui tamen datus est, obligatus. Verum respondetur, quod in nostra lege non tam de hac actione quæatur quàm multo magis, utrum pristina per transactionem extincta rei vindicatio competat, nec ne? id quod negatur. Attamen quod nec dictæ conditioni locus sit, utut alias in contractibus innomitis regulariter concedatur. l. 5. Digest. de condict. ob caus. propter rationem in præcedenti Thesi indicatam, colligere licet ex illis verbis, instaurari litem decisam jura prohibent. Quotiens enim prædicti contractus ex causa transactionis iniri sunt, totiens hæc conditio cessat. l. 3. in dict. tit.

XXX.

Ne autem videatur, quasi hac ratione, perfidia adversarii maneat impunita, Imperatores aliis consulere remediis, quibus, ratâ manente Transactione, i. e. Omissa lite de qua transactum fuit, experiri potest pars læsa. Quorum primum est notissima illa actio ex stipulatu, dummodò stipulatio placiti servandi causa fuerit adjecta. Etenim, si hæc non intercessit, tunc, ne actor rebus suis defraudetur, datur ei actio præscript. verb. Quæ actio ut potè ex Civili obligatione manans, Civilis est, & similis ordinarum, præterquam, quod non certis formulis concepta est, sed tanquam Lesbia regula ad quolibet facta accommodatur, eaque sic agitur, ut nullum certum actionis genus, aut nomen in libello exprimatur. WESENB in Parat. Digest. de præscript. verb. n. 6. TREUTLER. Volum. I. disputat. 30. Th. 6. Lit. D.

XXXI.

Hæc sunt, quæ pro instituti ratione & mediocritate ingenii, hæc, vice diservuisse sufficiant. DEO Ter Optimo,
Terque Maximo, sit Laus Honor
& Gloria.

F I N I S.